Mrg CCLXXXIII (2)

Abschrift

einer zum Theil unleserlichen lateinischen Handschrift auf einer Pergament-Rolle, betreffend die Gedächtniß-Kunst (vide pag. 4 54.)

Die Zahlen sind sowohl in dem Original als in dieser Abschrift vor jeder Zeile gesetzt, um mir das Abschreiben zu erleichtern.

Siehe die Nachschrift pag. 2.

…ieben, ungefehr im J. 1779.

234

Nachschrift

Daß das Original dieser Abschrift aus einer ~~Abschrift~~ Anweisung zur Gedächtnißkunst bestehe, erhellet schon aus pag. 4. Zeile 10, und pag. 54. Zeile 371 &c. — vornehmlich aber aus dem ganzen Inhalte selbst.

Das Original ist eine (wie es scheint, zusammengenähete) Rolle, von welcher der Anfang, wenigstens eine Zeile, fehlt. Sie ist 3 Werschok breit, und, so viel von der Schrift noch vorhanden ist, 2 Arsch. 9½ Werschok lang.

Die noch vorhandenen Zeilen habe ich im Original, wie in der Abschrift, mit 1 bis 439 numerirt. Aber von No. 1 ist nur noch ein Wort übrig; und ~~XX~~ was von No. 1 bis 9 noch übrig ist, konnte ich wegen der Unleserlichkeit gar nicht abschreiben.

* Oft habe ich über das kopierte Wort, das ich für ungewiß ~~XXX~~ halte, die Abbreviatur des Originals gesetzt.

Gewöhnlich habe ich die Stellen der unleserlichen Worte leer gelassen, aber zuweilen habe ich solche[F] Worte mit Bleistift geschrieben, und darüber die Worte oder Abbreviaturen des Originals gesetzt.

F oder vielmehr zweifelhafte

H. L. C. Bacmeister.

Noch vorhandenen Zeilen des Originals: Einige Zeilen, des Anfangs wenigstens eine, sind ganz weggerissen.

Memoria artificialis est sciencia animae recolen d memorata p memora

ta retinend ex locis et ymaginibus detecta[te] preparatis ad hominem [f] fectum

dere subtiliter adinuenta et [a] [u] [su] habile ars faciis vsu

Partes hujus artis [stales] substantiales sunt due [6.] locus et ymago. Et primo est de

secundo de ymaginibus. locus est [vlt^a] ultima superficies [nat] nat et artif

generalis et particularis generali

campus artificialis generalis ut

locus singularis non debet esse

fantasia nimium dilatatur

quod dictum est de

tter ℞ qdi
et ordo locorum debet esse talis, quod accipiantur 100 vel

tia
. ad res locandas hoc ordine videlicet, quod.

deserviunt
numerum sensuum qui omnes deserviunt huic arti, et maxime

et de 25 in 50 et de 50 in 100, verbi gratia, habeas

vel monasterium, in quo sunt 50 generalia loca, ut una

vel plures, una coquina, unum cenaculum, unum capitulum,

t
ad 50; et si non essent tibi tot loca generalia, debes ea

esset tibi unum pratum, debes ymaginari ipsum esse undique

bus vel muro, et sic intelligas de aliis locis indeterminatis,

malum · domum debes · quadro
malum est. ymaginari in quolibet loco sive

ut hostium

Et

intellig . Numerus

at fundus
1000 vel a

accipiantur de quinque in quinque secundum

visus; usque ad 25 ~~inde~~

unam domum, ~~unam domum~~, palatium

vel duae vel tres camerae

et sic de aliis usque

ubi gra
fingere, verbi gratia: si

clausum asseri-

verztu ho..

verumtamen hoc

quinque loca

singularia

singularia t vnum pulpitum, vnum altare, vnam barsam, vnam capsam,
vnam atl note in figura posite in singulo quadro sequentis
figure et h locis generalibus vna domo et in singulo eorundem quinque
singularia in quibus omnibus debent signari co
ues de locis superiores et quinque inferius narrabuntur, et hoc exigitur,
quod memoria confundatur secundum hunc modum in 100 domibus nulla
loca et ordinat. Alia condicio est, quod locus sit mediocriter
lucidus, quia fantasia nimia luce perturbatur, et obfuscatur nimis parua luce
~~[illegible]~~ Alia condicio est, vt sit mediocriter vsitatus saltem memoranti, quia
frequentacione et replecione fantasia impeditur, et insolita non doleatur
Alia condicio est notificacio cuiuslibet quinti loci, vt de quinto in quintum vsque
ad 25tum, et sic vsque ad 100; verbi gracia: In primo quinto ponas aliquid suspensum
quod significet tibi 5, vel naturaliter vt manus, vel ad placitum vt capillus; et vt
commodius facias, sint iste note cuiuslibet quinti loci: In primo 5to suspende ~~fistulas~~ fistula-
res virides, in secundo rubeos, in 3o celestinos, in 4o albos, in 5o nigros

~~nigros~~; In 6to caligas virides, in 7° rubeas, in 8° celestinas, in 9° albas, in 10° nigras; In 11° indumentum viride, in 12° rubeum, in 13° celestinum, in 14° album, in 15° nigrum; In 16° manus ferrea, in 17° lignea, in 18° erea, in 19° argentea, in 20° aurea.

Et hoc totum fit, ut loca bene distinguantur de 5 in 5, et, quotus in ordine sit locus, bene sciatur, et ne fantasia in locorum multiplicacione confundatur. Hec eadem signa debes ponere in aliis quintis aliorum 100 locorum et deinceps

et

~~eadem signa debes~~

et hoc dico, quia nimis fatigarer in adinueniendo alia, quia ista sufficiunt.

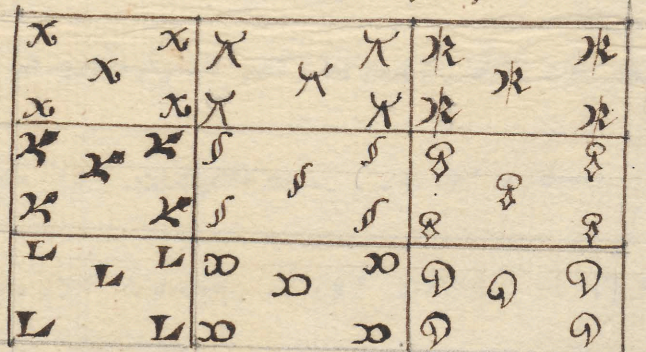

~~Iste figure sunt~~
Iste figura sunt
note
note cuiuslibet lo~~ci~~
ti singularis, vibi
ad ad et ~~potum~~
aliquid aliud est positum in
qd
quolibet loco quod
et visib ymabe t
est visibile, ymaginale vel ma-
pt pi
nuductile praeter pro-
ta tali-
pria, quia talis nota
des
manuductiler deser-
uit
uit ad multa, ut

posterius valebit in practica. Nulla etiam illarum rerum, quae ponuntur in quintis locis, de-
bent poni in alio loco, et hoc, ne memoria erret — accipiendo vnum pro reliquo
~~Nota ins~~
Nota insuper, quod ille res siue note ponantur ad placitum secundum quod occurrit, tn ingeni-
osius est, ear accipere secundum ~~quod~~ aliquo modo conse- quenter de 5to in 5tum secundum ordinem lo-
quod sincerale quantur
corum

In dem Original ist unter der Figur kein leerer Raum, weil die Zeilen 54 bis 63, der Höhe nach, nicht mehr Raum einnehmen, als die Höhe der Figur.

eorum et quinque sensuum, et primo poneretur altare, secundo bursa, tertio camera, 4to domus,
5to ecclesia, et sic de 5to in 5tum usque ad ~~centum~~ 100; et ista sufficiunt in una domo

a?s ~~cent~~ 100 locis et su olidis. Notandum quod item bene debes scire loca
in mente, quo ad erum et ordinem et nomina rerum in eis positarum,
quod non sit tibi t̂ ttar in eis procedere ordine retrogrado, q̃m quam
ant°grado an vñ bes scire, quod non sit tibi labor incipere, a quocumque
volueris; item ordinem, quem servasti in fingendo loca, sive finxeris
ascendendo sive descendendo, anteriorando sive ~~[illegible]~~ posteriãdo posteriorando, dexter do
sive sinistrando: servare debes in adiscendo et locando ne titubes ordi-
nis varietur. primus tibi â locus semper debet esse primus, secundus debet esse secundus, et sic
de aliis; et si primus sit sinister, primus cuiuslibet quinti sit sinister, et sic eodem
modo, si sit dexter. Nota, quod loca debent esse immobilia et yma- ~~gines mobiles~~
gines mobiles. Sunt enim n. loca sicut cera, et ymagines sicut ltro litore. Sicut — ltro elem — literae?
enim cera manet, et litarae delentur ex ea, sic et loca debent esse fir-
ma

83 ma, et imagines debent esse tales, ut possint amoueri, et aliae de nouo
84 poni. Item non debent esse plura locata in uno loco quam in alio et per
85 consequens non plures ymagines, ne ex inordinatione memoria patiatur
86 defectum. Si ergo locaueris tantum unum in primo loco, loca unum in secundo loco, et sic deinceps;
87 si duo, loca duo; si tria, tria; si quatuor, quatuor; si quinque, quinque. Sed non ~~transeat~~ transeatur numerus quinarius in
88 locando eadem loca. Si ante locandos loc unum per locum, omnis fere locus est
89 tibi bonus secundum exigenciam locandi, ut una fenestra, una scala, unus angu-
90 lus, etc. de aliis. Si ante vis locare plura, tunc debet in uno loco una tabula
91 signari longitudinis trium cubitorum vel ultra. Et si vis locare duo per locum, po-
92 tes ponere in uno fine tabulae unum altare, in alio fine bursam, et sic usque in finem.
93 Si vis locare tria, pone primum in primo fine, secundum in medio, tertium in fine versus sequentem
94 locum. Si vis locare quatuor, potes primum ponere in primo, secundum ad medium in parte lon-
95 giori a te, tertium in alia parte versus te, et 4tum in finem. Si ante ~~locandis~~ loc quinque
96 potes ponere primum in primo angulo tabulae, secundum in secundo versus tertium in medio, quartum in tertio
97 angulo, quintum in quarto angulo versus te. Isti ordines sunt locandi, ut ~~fant~~ fantasia

adde te?

tasia solida maneat, ordine fixo manente; et haec omnia patent in figu-

ris sequentibus

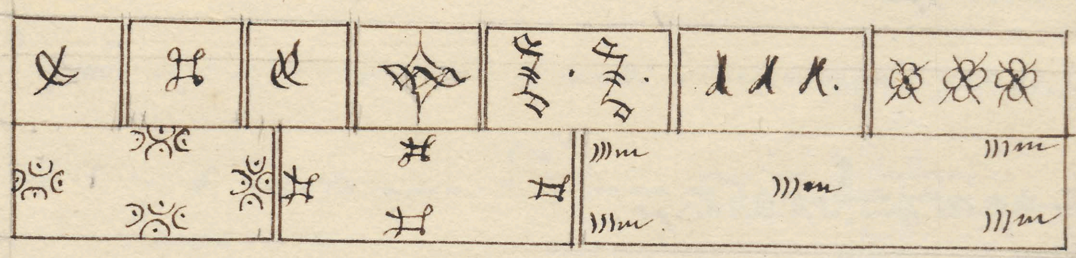

                      &   sba sū

Posset etiam quis locare per ascensum vel descensum, ponendo loca secundum ~~substantiam~~ suam

                        vnarium

Sed tunc loca sic ordinata non debent excedere numerum — ~~tern~~arium , ne

           l   pūt   sic

memoria titubet nimium in ascensum vel descensum, et possunt formari sicut patet

in sequentibus figuris:

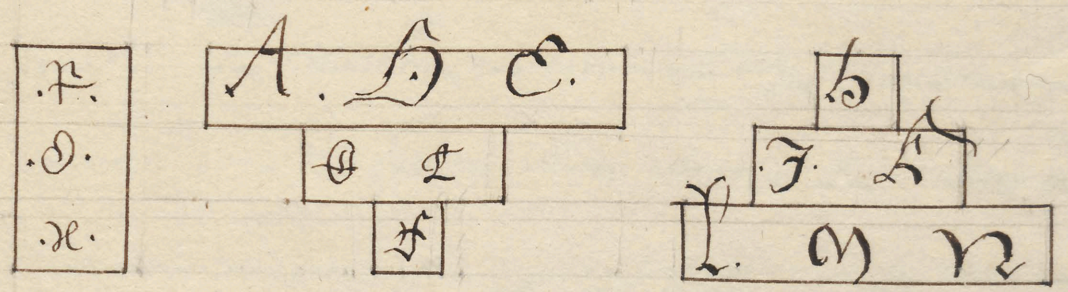

          undata admmce   2 5

~~Nod~~ Notandum quod loca debent esse usque ad 25 per ymagines

   potar   qd   panda

multas positas, et nota quod alia loca sunt paranda pro gram- matica addiscenda

et alia pro originalibus addiscendis, et sic de aliis. Non enim debet una scolen-

                                 t

darum scienciarum misceri cum alia sciencia, ne memo ria vacillet in tali mixtura debitus

ordo

113 ordo recederet. Si ergo vis addiscere grammaticam, debes accipere ~~unam domum~~
114 unam domum vel duas vel tres vel quatuor, in quibus ad minus debes habere centum pa-
115 rata, ut dictum est supra; ita quod prima domus sit pro orthographia, secunda pro prosodia,
116 tertia pro ethica, quarta pro dialectica, et ista domus intitulabitur gramatica,
117 et unaquaeque pro se vocabitur nomine illius rei, quae locatur in ea, et sic de aliis.

Am Rande steht: „De ymaginibus formandis"

118 Nota quod ymagines possunt formari quatuor modis; primo per transumpcionem, ut si ponatur
119 pro deo homo tenens imaginem mundi in manu, pro mansuetudine agnus,
120 pro fortitudine leo, pro luxuria porcus, et sic una res quaeque ponitur pro intellectis ymaginibus
121 in diversis locis secundum eius diversas proprietates. Alio modo potest formari ymago
122 per gestum, ut ponatur portans scarletum ad latus pro Joseph, mater lactans
123 filium pro bona mater, homo masticans vitrum pro fatuo. Alio modo potest formari
124 ymago per scripturam, ut si scribens pro notario vel sit scriptura facta literis
125 in carta, ligno, lapide vel metallo, pro eo, quod volumus memorari. Quarto
126 potest formari ymago per loquelam, ut si ponatur pro furca unus, qui saepius vadit
127 ad furcas. Adhuc prodest scire omne linguagium. Et nota quod quis potest ponere

ponere unum dicatem unam rem pro alia re in loco, quem memoria retinere potest per eandem
similitudinem. Nota quod imagines possunt fieri ex parte dictiones similes
& magis similes in toto quatuor modis: Primo modo per addicionem, ut Alexander
et Abraham sunt dictiones similes in prima sillaba; sed tunc Alexander si
et ymago vel similitudo magis similis huic dictioni Abraham, si ponatur in loco
sive in capite rei signate pro Alexander bracca, modo per subtractionem prime sillabe
a prima diccione remouetur a —, et per subtractionem a secunda sillaba remo-
net bra, et sic abra et abram Item cere et cereale conveniunt in primis
sillabis, sed prima efficitur in toto similis secunde si rei signate per cere addantur
Que alae; tunc enim habebitur cereale; et sic intellige de aliis ymaginibus
per additionem faciendis. Nota quod subtractio fit aut ad placitum ut secundum rem.
Ad placitum subtractio est, quum quis vult aliquid intelligi abstractum ab alio,
quod tamen non remouetur ab eo secundum rem, ut cum volo, quod Alexander cum brac-
ca representet mihi solum abram, etsi intelligantur subtrahi omnia alia.
Sic Jacobus bibens cum copa sig^t^ in Jacob, et sic de aliis. Et

De

de subtractione ad placitum intellige de addicione per addicionem subtraccionem ad placitum, lucerna potest sig[nificare] luna, auelana, auena et sic de aliis, [aliud] ymago fit [in] ad placitum representari absque subtractione [et] addicione, et cum ponitur tuba pro cella, cutellus cruentatus pro homicidio vel martirio [aliud] est [in] in verbis, et cum ponitur causa pro suo effectu vel effectus pro causa, ut cum ponitur fumus pro igne, vel ignis pro fumo, et cum ponitur equilibrium pro iusticia, et sic de aliis. Nota quod subtractio secundum rem est, quum a re posita in loco vel ymagine per fantasiam remouemus aliquid, per cuius remocionem intelligimus remov[ere] a diccione vel oracione, quam volumus memorari, ut, si subtrahar principium rei, intelligatur subtrahi principium diccionis; si medium, medium; si finis, finis, et hoc subtractum potest esse essenciale vel artificiale. Sed si sit res, a qua non potest proprie subtrahi, tunc subtraccio erit per a[ppositum] et si res est fluibilis, ponetur in vase, et si [mixta], ponatur in magna quantitate in sacco vel aliter; et tunc si ponatur principium vasis diminui vel frangi, intelligam quod remoueter a dictione, significante rem, principium; et sic intellige de medio et de fine. Et ut ista magis elucescant, pono exempla, primo in

in hiis, a quibus potest fieri subtraccio, verbi gratia: Si de hoc nomine canis vis solum habere memoriam de ~~de~~ nis, cogita rem signatam esse scoriatam ~~xx~~ totam usque ad medium. Si vis habere is, cogita canem esse scoriatum usque ad mentum; tunc ymagineris tlem comedere mel in scutella per tlem addicionem sigt ysmel; et sic ad placitum intelligas a inter m et el, et representabit ysmael, quod est nomen hebreum. Si de isto nomine Antonius vis habere tantum an, cogita ipsum esse totum nudum praeter caput. Si vis habere Anto, cogita ipsum esse nudum ab umbelico usque ad finem. Si vis habere Antoni, cogita ipsum nudum tantum in pedibus, et si ymagineris tlem cum hasta in manu, erit antoni hasta. Isto modo alexander nudus cum anteriori medietate brachii in ~~capite~~ capite sigt Abram. Si vis habere de hoc nomine aqua vel vinum, quae sunt res fluibiles ultimam sillabam per a appom imple fialam aqua vel vino, et ymaginare ipsam coopertam panno usque ad medium a parte superiore. Si vis habere primam, cooperies inferius, hoc idem intelliges de rebus minutis, ut sunt musca, formica, piper. secundum numerum nominum suorum. Nota quod transpositio est triplex, quaedam literarum tantum, quaedam sillabarum

Amilandu: de hoc nomine

173 sillabarum, quaedam literarum et sillabarum simul; et quaelibet istarum est duplex, quaedam est unius
174 literae vel sillabae, quaedam plurium; sed quae plurium est, vitetur, ne nimium occupet ingenium.
175 Exemplum de una sillaba, ut pastu: si ponatur stu, ubi est pa, et e contra, fiet
176 stupa, et ex caza fiet zaca. Exemplum in pluribus ut caspelun: si ponitur spe,
177 ubi ~~ca~~ t, et ca ubi est lun, t et lun ubi est spe, fiet spelu n ca. Exemplum de de
178 literarum (lra) et sillabarum (silba), ut roma; si omnes literae trans ponantur et sillabe, erit amor, in plu-
179 ribus, ut estalum, si ponatur e ubi e st fiet ste et si preponatur a, fiet la
180 et um fiat mu; fiet tunc stelaum, et si ponatur ultima sillaba ante (ant) primam (pam)
181 et non plures, fiet mustela, quod est quoddam animal. Sed quum fiunt ymagines
182 rerum per hunc modum si sit ex parte (pte) rei (tlis) dispositio, qualis (qual) ymaginatur
183 in dictione, quod est valde difficile, erit transpositio secundum rem; quum a (ant)
184 ex parte (pte) rei non sit transpositio, sed solum volumus ad placitum quod res sig (sigta) per
185 dictionem transpositam sit ymago illius, a qua transpo nitur, tunc transpositio erit
186 secundum placitum; ut, cum volumus, quod caza significet acaz. Est ergo duplex transpositio secundum rem
187 t secundum placitum, ut palet (pr) ex (pua ss) Nota quod mutacio est, quod (qua) (quum) sit literae in
alteram

188 literam et sillabae in sillabam conuersio; et haec est triplex, quia quaedam est unius literae tantum
189 ut roma ioma, cano et cona; quaedam est plurium ut chamo chamus
190 vro ara . Secunda est unius sillabae ut usta asta, vel plurium ut isti iste.
191 Tertium est literarum et sillabarum, ut unus una si res sig per dictionem mutatam potest esse yma-
192 go dictionis, a qua mutatur, ut ioma de roma, cona de cano, et sic de aliis
193 et hoc iterum aut secundum rem aut secundum placitum, ut dictum est supra. Nota etiam quod ymagines
194 debent esse res visibiles aut in toto aut in parte, et tangibiles et pal-
195 pabiles et magne, quia memoria paruis non firmatur sed confunditur. Et si res sit
196 parua, cuius nomen vis reminisci, pone illam in magnam quantitatem, ut
197 si vis memorari formicam, imple unam phialam magnam formicis, vel
198 pone unum panem, qui vocatur mica, foras, et habet formicam. Si vis re-
199 cordari cicadam, imple unam phialam cicadis cantantibus. nota quod
200 ymagines debent esse viue, vel aliquid mirum eas positum enim quod faciant nouum
201 vel ridiculum, ut perfect... memoriae; magnis enim et miris et nouis
202 magis firmatur memoria quam consuetis. Debes ergo in quolibet loco pro qualibet ymagine

203 ymagine ponere vnum hominem, si possis, quem cognoscis vel aliud [ad] animal [at], vt equum, asinum

204 vel capram vel aliud [ad] [adl / aliquid] et tunc si vis memorari de [a^co insli] et paruo [puo], pone [pone] [id / item] [suu / supra]

205 hominem vel animal [at]; v. gr. si vis memorari de fenestra vitrea, pone ad locum

206 vnum hominem tibi notum facientem fenestras vel frangentem cum lapide. Si

207 vis memorari de [spebz], pone vnam phialam ipsis plenam in manu [manu / um] hominis

208 [t date] tibi dantis eas. Et si adiunxeris noua et mira, melius imprimuntur ymagines,

209 et si ymagineris [tlem] hominem cum magnis et terribilibus vel cum indumento

210 de nouissima [fcura] [sic] etc. et secundum [ho] primus potest vocari fenestra, secundus [spes] sp

211 Et si memoriam vis habere de coruo, potes ymaginari ipsum supra canem

212 cum rostro percutientem eius oculum vel aurem etc. de aliis. Nota quod mul-

213 tum prodest, practicanti artem cum [ueiat / inveniat] dictionum vel orationis particulam,

214 cuius ymaginem ignoret formare, [e ea / eam] secundum regulas positas [deind] inventam et formatam

215 in libello ad hoc [pato] parato notare, qui liber intitulabitur de ymaginibus; sic enim efficitur

216 [paty / paratus] ad omnia locanda et recolenda; et si notauerit in libro, non laborabit iterum in

217 inueniendo, v. gr. ignoras ymaginem huius nominis eternus; per regulam de mutacione

conuerte

conuerte e in v, et fiet vter; tunc cogita, ipsum esse plenum nucibus, et habes ~~[illegible]~~ vternus.
Pone in libello ymaginem sic inventam hoc modo Vternus, i(dest) eternus; et sic non ~~[illegible]~~
fugiet a memoria. Si vis habere memoriam istius versus: Arma virumque cano, qui
Troie primus ab oris: pone pro arma virumque armatum virum, pro cano cannam, pro
Troie trahere, pro primus quod sit aut aliu(m) ab oris ab oris. Tunc compone yma-
ginem: Inter duos armatos armatus vir cannam trahit primus ab oris; quam po-
ponas in libro ymaginum, et semper recordaberis, et non laborabis in inueniendo
ymaginem de nouo. Nota quod volenti memorari de debitis,
mercatis, argutis et temporibus rerum gestarum, necesse est scire mentaliter ymagines quarundam
rerum mensium, ebdomadarum et aliorum. Ymagines mensium possunt formari vt a [illegible]
carente vel eff[illegible] in mense, vt quod Marcius vocabitur piscis pro [illegible] vel capa
nigra pro [illegible] etc de- aliis; vel secundum literalem F secundum hunc modum:
Iacobus pro Ianuario, fabe pro Februario, mercer pro Marcio, ampulle pro
Aprile, mapilla pro Mayo, juniperus pro Iunio, jeladma pro Iulio, anca
pro Augusto, sericum pro Septembri, octiligi pro Octobri, nauis pro Nouembri,
Coenarius

denarius pro decembri. Iste sunt ymagines ebdomade: Dominica sunt due ~~manice~~
manice de ~~panno~~ panno, dies lune sit lucerna, dies martis sit martellus, dies
mercurii sit mulus, dies jouis sit juncus, dies veneris sit vellus, dies
sabbati sapo. Necessarium etiam est, habere ymagines literarum, quia possunt ad multa iuuare
memorantem. Sint ergo istae ymagines: a arcus, b balastrum, c capsa, d ~~[illegible]~~
digitale, e edera, f fusus, g galerus, h horologium, i ila i.e. l. selacia ,
k kalo id (est) galea militis, l luna, m mel, n nola, o ouum, p plumbum, q
quarta, r rapa, t tarta, v vrtica, x xerophilus i.e. ceruus fictus
vel ligneus vel lapideus, y ydrea, z zinzibis, debes idem scire valde
bene, quota sit vnaqueque litera in alphabeto, vt quod e est quinta
et k decem etc et sic de aliis. Exemplum de versibus addiscendis: Si vis: Carmina qui
quondam studio florente peregi, Flebilis heu moestus cogor inire modos: po-
nes in loco tuo vnam capsam plenam fusis, et sic scies ad minus, quod primus
incipit ab c a et secundus ab f. Nota quod ymagines debent esse diverse in diversis
sis locis, quum enim omnia sunt ~~similia~~ sitia, non distinguitur memoria et sic confunditur et similia

f fusus

F au bande [illegible]

similitudo facerent, ~~ut~~ ne ymagines possent plura representare. Debet ergo recolens ponere ymagines facientes diversa secundum diversa loca; ut, si velit memorari gramaticam, habeat primum locum pre oculis, et ponat ibi unum gramaticum sibi notum verberantem puerum. Si vis recordari partes declinabiles, pone in loco unum [hō] declinantem se, ut colligat [ad] aliquid ut lapides vel in camera, et sic de aliis. Nota quod per loca diversificantur ymagines, et per loca, [T] quae erant diversificata ex nominibus rerum in eis positarum, a quibus intitulantur. Nota etiam quod quanquam ymagines possunt esse tante, quantus est locus, tamen melius est, ut [sint] minores parum vel plus, secundum exigenciam rei memorandae, et omnes [oms] conditiones conveniant [conveniant] ymaginibus. Nota quod imago est duplex [s] rerum et vocabulorum. Ymago rei est ~~ista~~ illa quae [q] est [fcā] [pnt] facta principaliter ut habeamus de re percepta memoriam, non considerata dictione vel oracione, ita [pnt] principaliter et [tlis] ymago attenditur maxime in oracione, in qua magis querimus memoriam [snd q^r] verbi ad verbum [In] [suu] dictionem vix [vmq] [hemq] habemus memoriam de diccione, ubi illa res [hret] habetet [pstra] vocabula significancia ipsum, quia ~~tunc~~ [tuc] tunc per ymaginem possemus errare in accipiendo vocabulum. Ymago voca- [lis]

263 ~~vocalis~~ lis est, quum formatur ymago in toto similis vel in parte, ut habeatur memoria, ~~multa~~ mlta

264 exempla ~~posita~~ pota sunt superius ad ℓpo^m. Si tu vis habere memoriam de vocabulo, forma

265 ymaginem de vocabulis, vel impone rem ~~aptam~~ am ad ~~signif~~ sig signd tle vocabulum,

266 ut quod ~~ridens~~ rides significet ysaac. Si de re vis habere ymaginem, ~~for~~ ford ymaginem

NB 267 secundum rem signatam. Explicit scientia de ymaginibus.

268 Nota quod scientia memorandi dividitur in duo, sive in scilicet scientiam memorandi simplicia, et scientiam

269 memorandi complexa. Simplex est duplex, sive notum et ignotum: simplex notum, ut homo, asinus etc.

270 ignotum, ut geru, jahen, athanathos bufeth vic. Voco n. enim notum, cuius

271 signatum noscitur a memoratione, et ignotum voco, cuius signatum non noscitur ab eodem,

272 at ~~aut~~ quia non habet ut bufeth, antipo s at ~~aut~~ quon quand quam habeat, non cognoscitur. Complexum

273 quoddam pertinet ad s c lare negotium, quoddam ad scientificum. Si s c lare est: aut

274 tunc erit de rebus ~~faciendis~~ fidis, aut factis: primo vocatur ambasciata, 2do historia,

275 aut de rebus venalibus et ponderibus, et h vocantur ponderat mercancie aut

276 de pecuniis solvendis, et h vocantur debita. Si est negocium scientificum,

277 tunc aut est publicatum vel ordinatum ad pfectorum ~~pfectorum~~ yspi mtlig. Si po tunc

~~278~~ ~~282~~ 278

[&c — poeta]
278 tunc est sermo vel praedicacio; si , tunc aut est poe aut metrum aut

279 versus vel logica vel ~~xxx~~ rethorica, et sic de aliis scientiis; et tunc aut est textus; aut

[scripta — qoes — dca — &t — pho4 — ~~cti~~ hiis]
280 aut aut originalia, vel dicta notabilia doctorum et philosophorum et in hiis

[ig^r — qddm et dem]
281 bonum est, habere imagines doctorum librorum. Igitur ponam hic quaedam, et demum deinceps

[scd thae — aliquo — ~~xx~~]
282 determinabitur de reliquis per ordinem. Sit ymago sanctae Thomae sancti de aliquo , ~~de aliquo~~

[je re je]
283 unus frater niger de ordine suo habens unum themonem in aqua; imago

[ronum — marsupiu]
284 ronum unus gerens ad collum unum marsupium plenum nummis; ymago

[scd — ang^s — scd amb4]
285 sancti angelus unus habens auream torquem ad collum; Sit imago sancti ambrosii

[pcular — e — Crisosto]
286 unus habens de ambre, ymago Chrysostomi unus habens grifium ~~capud~~ capu-

[&c]
287 cium de stamyn; ymago Origenis unus habens organa et sic de aliis po-

[ze]
288 ter fingere; et sic si formaveris ymagines doctorum et librorum, scies quot

[phia — ta — &c]
289 sunt libri in biblia, quot in Logica, quot in philosophia, et eorum ordinem et sic de aliis.

[g^o — s]
F memoranda, 290 Ista ergo sunt simplex notum, simplex ignotum vel complexum ut am-

[smo — lrat — v9s]
291 basiata vel historia, pondera, debita, mercacie, praedicacio, sermo literalis versus

[ar^ta]
292 sine metra textus, de quibus per ordinem.

[si]

Si vis memorari simplicia ignota vel non [significa], sic est agendum: Primo habeas
prae oculis loca tua praeparata, in quibus quodlibet poteris locare; hoc aut oc-
currit ymago dictionis ignote aut non; si occurrit ymago conveniens
vel in toto vel in parte, pone illam in suam proprietatem secundum condiciones superius
assignatas de locis et ymaginibus. Si vero non occurrit ymago, forma ymaginem de dictione
memoranda secundum regulas ymaginum, v. gr. Si vis memorari ista quinque ignota
Cpasre farnarium colfab signartos micros: Pone in primo loco tuo
unum altare fractum retro, et in secundo loco unam bursam repletam denariis,
et in tertio unum in camera coligentem fabas, et in quarto loco unum sagittan-
tem ad signum cum arcu in domo, et in quinto loco unum m super c —.
, et habes. Nota quod eodem ordine sunt memorandae simplicia nota sicut ~~ignota~~
ignota, nisi quod in notis potes levius formare ymagines quam in ignotis.
Si vis memorari alicujus ambasiate, habe tuum locum praeparatum pre
ocul mentali, et ibi pone quae ambasiata est fienda, et in alio loco ex
parte cujus debet fieri, et inter eos pone materiam ambasiate. Sic faci-

facile facilius tenebitur, verbi gratia: Si frater petrus diceret tibi eunti londonias
Dicatur fratri Stephano, quod mittat mihi sera semina capuciorum, quia man—
dabo sibi semina caulium de zenca: pone in loco tuo primo fra—
trem praedictum Petrum, ponentem in secundo loco capucios, et in tertio loco
fratrem Stephanum, ponentem in secundo loco caules de zenca: et habes
totam ambasiatam. Si vero ambasiata sit nimium prolixa, distin—
gue ipsam per partes, et pone in diversis locis, secundum quod tibi videtur convenientius
per ordinem; vel potes notare vocabula continencia vim ambasiate,
et pone in primo loco primum vocabulum, in secundo secundum, et sic de aliis. Si
cupis recordari historiam alicuius sancti vel tyranni, vel belli, vel alterius: nota
bene puncta tocius historiae sic: 10. 20 vel 100 vel plura, et scias bene
ea, quae continentur in primo puncto, deinde quae in secundo, et quae in tertio, et sic usque ad
5. Postea accipe vocabulum vel duo in puncto primo, per quod potes me—
lius omnia contenta in illo puncto memorari, cuius ymaginem ponas
ad primum locum, etc. de aliis per ordinem, et sic operare, quousque tota historia
sit

25

d. 29 Sept. 804

zu Memoria artific.

pag. 48

Illustrissimi Reverendissimi patres.

dann es folgt – Debetis

u. unten viva voce und – vobis

sit completa. Idem intellige de aliis scientiis addiscendis arte argumentis et

aliis. Si memorari desideras, quantum onus debeat alteri et quo tempore, age ~~per hunc modum~~

per hunc modum: pone unum vel duo vel tres debitores ad locum unum

in primo, secundum in secundo, tertium in tertio, versos ad te, vel ad alios creditores, et fac quod pars

dextra significet numerum ~~annorum~~, pars sinistra mensem vel diem

temporis, manus vero dextra significat libras, sinistra solidos, et os

denarios.

[illegible]

Reverendissime pater quanto tuo ad recordandam plurima per memoriam artificialem,

ad quae se non extendit memoria naturalis, debetis considerare quod sicut natura ~~adiu~~ adiu-

vatur per artem in omnibus, ita in memoria multa ars valet et prodest in tantum

quod nemo possit hoc credere, nisi qui per experienciam hoc viderit. Et mihi nihil est tam ~~tenuissimum~~ tenuis-

simum in aliqua doctrina et tam docile ad demonstrandum quam hoc est per doctrinam, si

viva voce doceatur, ita quod post istas regulas demonstrativas vobis per

ordinem denotare volo; primo de locis, secundo de ymaginibus est dicendum. In locis

Locus

quidam omnes errant, et ideo diligenter attendatis, quid est locus, et quantus debet esse

locus

338 locus, et quantitaty vnus distabit ab altero, et qualis, et quomodo debet, et in quo loco
339 capi. Locus est ille, qui aut a natura aut artificiose est factus, vt puta ~~[illegible]~~
340 arbor, puteus etc. Locus debet habere quantitatem inter secundum cubitum et nonum et
341 est ratio, quia si sit, tunc ymago dilatatur et dispergitur per locum nimis mag-
342 num et amplum. Inde philosophi inuenerunt illam quantitatem, que est magis ~~[illegible]~~
343 apta et subtiliter inuenta. Et etiam si est nimis paruus, imago, quam facis
344 super illo, colliditur et obfuscatur propter paruitatem loci, ita quod locus debet
345 habere illam quantitatem supradictam, et nulla alia quantitas valet. De-
346 bet autem vnus locus ab alio distare ad plus per nouem cubitos et ad minus
347 per duos, quia, si minus distat, mouendo de loco ad locum fantasia
348 et memoria naturalis pigrescit et tardat, nec recordatur in eundo propter
349 distantiam. Si est nimis prope vnus alteri, tunc est confusio, ita
350 quod non potest fieri memoria. Locus vnusquisque debet esse dissimilis ab alio, et
351 est ratio, quia, si non haberent dissimilitudinem, tunc id vel idem quod est positum super vnum,
352 videretur positum super alium. Locus debet esse in loco nec ~~minus~~ nimis lucido

nec

[illegible]

n. n. lucido. [illegible] repetitur

353 nec nimis lucido nec nimis obscuro, et est ratio, quia luciditas et clari-

354 tudo infirmant ymagines, vtputa fenestra vitrea et pictura multum

355 clara et diversorum colorum; et si est nimis obscura, propter obscuritatem non videtur

356 ymago, quam facis super illum locum. Locus debet esse in loco nec nimis soli-

357 tario nec nimis usitato vtpu̅ / vtputa platee, et ubi stat toto die multitudo, quia tunc

358 frequentacio hominum et ambulatio conturbat ymagines. De locis satis dictum

359 est. Nunc de ymaginibus est dicendum. Debes primo q2 scire, quia loci sunt sicut

360 carta in scribendo, et ymago est sicut litera, q2 quia sicut in scribendo sunt duo

361 nna ... / necessaria carta et literae, quae scribuntur super cartam; sic in memoria artificiali

362 est locus sicut carta, et ymagines sicut literae. 52 Sed iste ymagines debent, et

363 locus semper stat, sicut ~~carta~~ illi, qui scribunt super tabulas; quum scripserunt totum,

364 tunc remouent literas, et tabula remanet alba apta ad scribendum de no-

365 uo; et etiam illi, qui scribunt super cartis de cera vel cum plumbo, remo-

366 uent literas, et semper remanet carta, ita a simili loca debent semper

367 remanere et esse firma, et nunquam mutari. Et semper debes notare

quinh

368 quintum locum, et capere ista loca ad quinarium numerum, et quod dictum est de
369 distancia locorum, intelligere de distancia in eodem quinario. Sed potes quantum-
370 vis longe capere aliud quinarium, et ponere semper in quinto loco manum au-
371 ream vel aliud, per quod liquefiet tibi quintus locus, secundum quod ingenium dictat tibi. Est
372 ergo sciendum, quod ista ars primitus inventa fuit athenis et per demetrium philosophum
373 eloquentissimum, et quandoquidem multi philosophi conati sunt, istam artem declarare,
374 tamen melius et subtilius declaravit tullius perfectissimus orator in libro
375 rethoricorum, licet astuto et subtili modo, in tantum quod nemo per ipsum va-
376 leat scire, nisi per divinam graciam vel per scientem, qui doceat quatenus debeat
377 practicare. Ideo diligenter debetis studere et eam bene intelligere, quum per eam immensum
378 bonum habebitis auxilium et honorem, quum est magnae subtilitatis et utilitatis et
379 facile demonstratur, quod illi qui sciunt et sciunt, male libenter doceant, quia
380 si omnes scirent, haberetur pro nullo, et ideo teneatis eam care, ut non veniat in vigilius
381 quod tam subtiliter et tam carum philosophi invenerunt cum magno labore et
382 subtilissima industria. Modo veniamus ad imagines et breviter ad artem

NB

Imagines

cum ymaginibus. Est ergo sciendum, quod aut homo vult recordari de nominibus propriis aut appellatiuis aut graecis aut ~~argutiis~~ argumentis aut ambassiatis aut carminibus aut textu.

De omnibus per ordinem est dicendum; sed notare debetis quod differentia est inter recordari et addiscere. Ego volo recordari istius nominis Petrus, debeo reverti ad ~~[illegible]~~ primum locum meum, et cum oculo meo mentali curam habere et respicere et inue- nire unum petrum, quem cognosco et ponam in loco, qui faciat vel exerceat ali- quem actum extraneum vel inusitatum ut puta si interficiat hominem vel osculetur

NB.

mulierem, vel aliud huiusmodi; et talis ymagina cio vocatur ymago. In secundo loco po- ne Johannem, quem tu cognoscis, qui faciat aliud vel dicat, sicut dixi, inusita~~[illegible]~~ tum vel ridiculum; et sic ponendo per ordinem omnia nomina per loca. Si vis recordari istius nominis canis vel equi, debes ponere in loco tuo unum equum vel canem furibundum, qui mordeat vel calcitret, secundum quod placet. Si vis recordari unius nominis inauditi vel graeci, debes idem diuidere vel diminuere vel superaddere vel per similitudinem ponere, ita quod id quod nihi significabat, aliud tibi significet; verbi gratia, tu vis recordari istius nominis caribdis, qui est locus periculosus in

mari

mari: Pone in loco tuo unum, qui vendat pullos vel [huiq] minimodi, et [ad] alius dicat
carum, et haber caribdis. Si vir recordari istius nominis alta nux, po-
ne in loco tuo arborem altam portantem nuces, et haber. Tu vir recordari
istius nominis solstannum, pone in loco tuo unum vas de stanno, et sol lucat
in illo vase, et haber solstannum. Tu vir recordari istius nominis calcos, po-
ne in loco tuo hominem qui habeat collum ligatum cum cossa, et tunc haber
calcos. Tu vir recordari sal pugnum: pone in loco tuo (unum) habentem salem
in pugno. Tu vir recordari istius nominis sebrapis: pone unum qui stat
sebrapis, et haber. Tu vir recordari istius nominis bosbar: pone in
loco tuo unum habentem bovem et barbam. Si vir recordari, si debes pro-
ferre longam vel brevem istam dictionem nero, quae, si est brevis, idem
est quod aqua, si longa, est imperator: pone in loco tuo unam figuram neronis
multum curtam; si longam, pone figuram longam. Si vir recordari
unius ambasiate: pone tot [tm] m [stam] subst ut am ambasiate, v. gr. Si vir recordari istius amba-
siate

413 fiate: Imperator mittit ad papam, quod primo mittat sibi unum
414 privilegium absolutionis in mortis articulo, et quod roget eum, ut mittat
415 unum cardinalem ad portas suas, qui coronet unum regem, qui vocatur pe-
416 trus albus: modo ponas in loco tuo unum privilegium ligatum ad collum
417 unius mortui sit in proximo loco unus unius cardinalis qui coronet
418 unum petrum indutum albo, et habes. Si vis recordari unius argumenti:
419 v. gr. tu vis recordari istius argumenti: Nulla mulier potest recedere a vi-
420 ro suo sine licencia episcopi: Ista mulier non habet licentiam ab episcopo: Ergo
421 non potest recedere a viro suo: Pone in loco tuo unum episcopum et
422 unum virum cum uxore sua refutante virum. Si vis recordari unius
423 textus, verbi gratia, tu vis recordari istius textus: Urgente conditione
424 corporea, spiritus ad superiora transcendit, ponas in loco tuo unum
425 cum capite deorsum, et cum pedibus sursum, et quod aliquid exeat de
426 corpore suo ad in spiritum; et tunc habes. Si vis recordari istius textus:
427 Dixit Dominus domino meo: sede a dextris meis; ponas in loco tuo

tuo unum qui dicat domino tuo sede a dextris meis, et habes. Si vis recordari istius textus Virgilii: Conticuere omnes, intenti [~~dit~~] ora tenebant: pone in loco tuo unum qui praedicat, et homines stant attenti ad audiendum, et respiciunt eum; et sufficit. Si vis recordari istius textus: Audaces fortuna iuvat timidosque repellit: pone in loco tuo unam mulierem, quae teneat unum valentem virum per manum, et faciat sibi bonum [bōm] vultum, et depellit alium, qui sit tristis [istes] homo, quem tu cognoscas; et tunc sufficit [suffit]. No: [nō] facere multas ymagines. Per ista exempla, quae pono, potes leniter alia formare exempla. Si vero velis recordari de verbo ad verbum omnius textus; ponas in loco tuo ymagines de verbo ad verbum; et nota [nōu] quod potes ponere in uno loco 4 [4] vel 5 verba [adiuncta] et plus [altu] secundum quod ymaginacio dictat tibi, per regulas supradictas. Haec de memoria sufficiunt. — Ende der Handschrift.

Kurze Beschreibung
der alten lateinischen Handschrift betreffend die Gedächtnisskunst.

Diese Handschrift ist eine (wie es scheint, zerrissenen) Rolle, von welcher der Anfang, wahrscheinlich mehr als eine Zeile, fehlt. Sie ist 3 Werschok breit, und, so viel von der Schrift noch vorhanden ist, 2 Arschin 9½ Werschok lang.

Die noch vorhandenen 439 Zeilen habe ich zum bequemern Gebrauch numerirt.

Der Inhalt ist eine Anweisung zur Gedächtnisskunst. Diss ergiebt sich auch besonders aus 2 einzelnen Stellen, nemlich Zeile 10, wo es heisst: Memoria .... artificialis est scientia &c. — und Zeile 371 bis 382, wo von der Geschichte dieser Kunst geredet wird, und bei welcher Gelegenheit es heisst: „Est ergo sciendum, quod ista ars „primitus inventa fuit athenis (et) per „Demetrium ph(ilosophu)m eloquentissimum." Auch wird ermahnt, diese Kunst geheim zu halten.

Von dieser Handschrift, so viel ich von selbiger lesen konnte, lege ich meine Abschrift in einem Quarthefte hiebei.

H. L. C. Bacmeister

St. Petersburg
d. 12 Junius
1805.